

BIBLIOGRAFIJA PROF. DR. SC. LJILJANE rođ. ZERGOLLERN ČUPAK

Uz preko 300 radova napisanih u početku svoje stručno - znanstvene karijere iz opće pedijatrijske problematike, a tek od 1961. godine uglavnom iz oblasti humane genetike, dr. Zergollern izdaje, tek nakon ozbiljnog i uspješnog 18 - godišnjeg rada u oblasti kojom se afirmirala ne samo u nas, nego i u svijetu humane genetike (1959. - 1977.), posebice u njenom dijelu - humanoj citogenetici, prvi udžbenik pod naslovom:

1. Lj. Zergollem-Čupak: Uvod u medicinsku genetiku s kliničkom citogenetikom, izd. Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1977.

Djelo ima 140 stranica, oko 40 slika (fotografija, crteža i tablica, te preko 60 literaturnih navoda, ima 12 poglavlja, i to:

- a) Uvod i podjela medicinske genetike,
- b) Temelji nasljeđa,
- c) Sindromi i bolesna stanja vezana za kromosomske aberacije,
- d) Kromosomi i neoplazme,
- e) Prenatalno i perinatalno otkrivanje genetičkih bolesti,
- f) Genetičko savjetovanje u suvremenoj pedijatriji,
- g) O spolnim činiocima,
- h) Spolni kromatin,
- i) Dermatoglifi u medicinskoj genetici,
- j) Metodologije u Medicinskoj genetici,
- k) Pojmovnik,
- l) Literatura.

Napisano čitko i razumljivo, ono je postalo kao prvo djelo iz oblasti humane, odnosno kliničke genetike traženo i cijenjeno štivo u odgoju studenata, ali i liječnika, stomatologa te defektologa.

2. Lj. Zergollern - Čupak: Uvod u medicinsku genetiku s kliničkom genetikom (2. prošireno izdanje Sveučilišne naklade Liber, 1980.).

Djelo ima 290 stranica te 183 slike (fotografije i crteže, te grafikone), 14 poglavlja i oko 120 literaturnih navoda. Razvojem humane genetike, proširuje se i potreba za novim spoznajama kao što su bolje poznavanje genoma čovjeka i diobe stanice, mutacije i razlozi nastanku kromosomskih abnormalnosti, njihovi oblici, mitozna i mejoza, te primjeri gonosomskih i autosomnih aberacija otkrivenih u čovjeka, s osobnim iskustvom i primjerima iz osobne prakse. Ovim se djelom daje obogaćeni recentni prikaz napretka humane genetike od prvoga izdanja djela.

3. A. Kurjak i Lj. Zergollern-Čupak, urednici: Pravo na život i pravo na smrt, izd. JUME A, Zagreb, 1982.

Napisano na 220 stranica, s mnogo literaturnih navoda uz svaki rad, a ima ih 20, djelo predstavlja zbir predavanja uglednih znanstvenika s raznih područja medicine, prava, religije i sociologije održanih na 1. simpoziju o pravno-medicinskim i eugeničkim aspektima otkrivanja nakaznih fetusa održanom u Zagrebu, kome je prisustvovalo mnogo stručnjaka i znanstvenika iz bivše SFRJ-e. Ima oko

40 priloga-crteža, tabela i fotografija. Na tom se simpoziju prvi put pokreće problem početka života, fetidica, prava na život i na medicinski indiciran prekid trudnoće vezan za anomalni plod.

4. Lj. Zergollern-Čupak i sur.: Humana genetika, izd. JUMENA, Zagreb, 1983.

Prvo djelo iz široke, dinamične znanosti kao što je humana genetika, izazvalo je veliki interes prvenstveno studenata biologije, medicine, veterine, stomatologije, defektologije u cijeloj bivšoj državi, pa je doživjelo dosad već tri izdanja, nadopunjujući se novinama ove fascinantne nepredvidive znanosti i njena napretka. U nastanku ovog sveučilišnog udžbenika učestvovalo je najprije 14, a u zadnjem izdanju 16 autora. I. izdanje, napisano na 410 stranica, podijeljeno je u sedam bogatih poglavlja i bezbroj pod poglavlja, s osnovnim naslovima kao što su molekulska genetika, struktura gena, prijenos genetičkog materijala, molekularni mehanizmi rekombinacije, enzimski mehanizmi za popravak oštećene DNK, umjetna pregradnja DNK, metode genetičkog inženjerstva, njegova dostignuća i perspektive, genetička i epigenetička kontrola, eukariotska stanica, molekulska građa kromosoma, djelovanje gena te mnoge druge teorijske genetičke teme. Udžbenik završava temama iz medicinske i kliničke genetike i eugenike. Preko 200 priloga i pojmovnik te navodi iz literature uz pojedina poglavlja učinili su ovo djelo reprezentativnim za našu biomedicinsku znanost.

5. Lj. Zergollern-Čupak i sur.: Humana genetika, izd. JUMENA, Zagreb, 1986.

II. izdanje djela koje je bilo razgrabljeno. Napisana na 510 stranica, ova knjiga je obogaćena poglavljima ne samo molekulske genetike, nego i farmakogenetike, imunogenetike i genetičkom regulacijom vezanom za tumore, što su obradili znanstvenici - eksperti s tih područja Geber, Kaštelan i Marušić.

6. Lj. Zergollern i suradnici: Humana genetika, III. izd. Medicinska naklada, Zagreb, 1994.

Ovo zadnje izdanje, nastalo u novoj, hrvatskoj državi, ima oko 100 stranica više od prethodnih izdanja i - ne ponavljajući već poznate i objavljene teme iz prošlih izdanja, donosi opet uglavnom novine iz oblasti humane genetike (HG) otkrivene u periodu od 1986.-1994. "Humana se genetika razvila posebno brzo kroz zadnja tri desetljeća. Porodica biokemijske genetike, imunogenetike, citogenetike, populacijske genetike, razvojne genetike, farmakogenetike, pod zajedničkim nazivom HG s čovjekom kao objektom proučavanja, postala je još brojnijom u posljednje vrijeme, kad su joj pridružene molekulska genetika, etička i juridička genetika, čak i ekološka i genetika ponašanja. Medicinska genetika - nekad samo dio HG-e, zadirući u sve kliničke discipline i koristeći dostignuća svih navedenih podvrsta humane genetike, prerasla je okvire HG-e, tako da se postupno odvojila od porodice u kojoj je nastala. joj se polako pridružuje klinička genetika, teratologija i epidemiologija, čineći zajedno znanost o patološkim varijacijama čovjeka." (izvod iz predgovora prof. Lj. Zergollern III. izdanju).

7. Ljiljana Zergollern, Asim Kurjak: Prenatalna dijagnostika, izd. JUMENA, 1984.

Djelo napisano na 250 stranica, s preko 150 fotografija, crteža i tablica te 317 literarnih navoda. Sadrži sedam poglavlja, i to 1. Malformacije, pojam, etiologija, podjela; 2. Eugenika, bitan čimbenik u prevenciji zdravlja čovjeka; 3. Mogućnosti prenatalnog otkrivanja malformacija; 4. Bolesti imunodeficijencije i njihovo prenatalno otkrivanje; 5. Nasljedne metaboličke bolesti i njihovo prenatalno otkrivanje; 6. Teratogeno djelovanje nekih vanjskih čimbenika na plod; 7. Primjeri iz timskoga rada. Posebna vrijednost ovog djela je u tome, što su gotovo sva poglavlja napisana prvenstveno na osnovi osobnoga iskustva oba

autora.

8. Ljiljana Zergollern i sur.: Medicinska genetika, izd Školska knjiga, Zagreb 1986.

Sveučilišni udžbenik napisalo je osam autora na 300 stranica, obogaćen mnoštvom priloga, podijeljen je na 16 poglavlja, primjerice: Sindromologija u medicinskoj genetici, Genske bolesti (GB) s poznatim mehanizmom nastanka, GB s nepoznatim mehanizmom nastanka, Multifaktorske bolesti, Bolesti mišića, nervnog sustava i drugih sustava uzrokovane genetičkim razlozima, Prevencija genetičkih bolesti itd. Uz brzu ekspanziju i stalno rastući broj bolesti etiologiju kojih objašnjava nasljeđe, ovo prvo izdanje Medicinske genetike obuhvatilo je samo dio problema zdravlja vezanih za ljudski genom, pa nije onda čudno da se ukazala potreba i za drugim izdanjem 1991.g.

9. Ljiljana Zergollern i sur.: Medicinska genetika br.1., II. dopunjeno izdanje. Školska knjiga, Zagreb, 1991.

Ovaj sveučilišni udžbenik napisalo je osam autora, istih kao u prethodnom, 1. izdanju. Ima više, 19 poglavlja, a napisan je na 392 strane, znači, ima gotovo 100 stranica više nego prethodno, 1. izdanje. Obogaćuju ga poglavlja kao što su Genska terapija i Etika i medicinska genetika.

10. Ljiljana Zergollem i sur. Medicinska genetika br. 2, izd. Školska knjiga, Zagreb, 1994.

Sveučilišni udžbenik, napisan na 815 stranica podijeljenih u 17 poglavlja s nebrojenim priložima u svakom poglavlju i brojnim navodima literature po izboru svakog pisca poglavlja, predstavlja samo nastavak i nadopunu MG br. 1. Potreba za nastavkom djela kao što je MG 1, zapravo je logična posljedica brzog razvoja genetičke znanosti te neophodnosti boljeg poznavanja nasljeđa i njegove važnosti u rješavanju zdravstvenih problema, nerijetko vezanih za nasljeđe. Suvremeno odgoj eni stručnjaci koji rade za dobrobit čovjekova zdravlja moraju biti upoznati s novim zbivanjima tako brzo napredujuće znanosti kakva je genetika, bilo fundamentalna ili primijenjena. Još nedavno, MG bila je jedinstvena disciplina. Danas, međutim, ona se u kliničkoj medicini dijeli na sudiscipline, obično povezane s određenim sustavima pa tako imamo posebne stručnjake, primjerice u psihijatrijskoj, dermatološkoj ili hematološkoj medicinskoj genetici. U ovom djelu su, prema toj koncepciji, data i poglavlja podijeljena na subdiscipline po sustavima u čovjeku. Nastojalo se da opisane nasljedne bolesti u MG 2 ne budu one (s rijetkim iznimkama) koje su već navedene i opisane u MG 1.

11. Krešimir Čupak i Ljiljana Zergollern-Čupak: Pedijatrijska oftalmologija, izd. Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1997.

Reprezentativno izdanje ovoga djela, rijetkoga i u medicinskim literaturama brojano i ekonomski većih nacija nego li je naša, rezultat je dugih godina rada na polju medicine kolega i supružnika Čupak. U radnoj simbiozi kroz desetljeća, drs. Čupak dijelili su nekad zajedničke profesionalne probleme vezane za pacijente, pa stoga pojava ove knjige ne začuđuje one, koji znaju odanost liječnika Čupak medicini i njenim područjima - oftalmologiji i pedijatriji. Golemo znanje i iskustvo koje su autori sakupili desetljećima o oftalmološkim osobitostima oka i vida u dječjoj dobi predstavljeno je izvanrednim djelom zajednički napisanim. Udžbenik je tiskan na 392 stranice, ima brojne crteže, slike i tablice i brojnu recentnu literaturu. Sadrži 24 poglavlja i predstavlja nadasve vrijedno djelo korisno oftalmolozima i pedijatrima u prvom redu, ali i genetičarima, školskim i obiteljskim liječnicima, kao i sestrama i ortoptičarkama. Pritom je ukazano i na dvije osnovne činjenice: na neophodno st i vrijednost timskoga rada kao i na potrebu izmjene informacija među liječnicima raznih specijalnosti i subspecijalnosti .

12. Ljiljana Zergollern-Čupak i sur.: Downov sindrom, iskustva i spoznaje, izd, Centar za rehabilitaciju, Zagreb, 1998.

Knjiga napisana na 260 stranica s preko 40 slikovnih priloga i mnoštvom tablica objavljena je u okviru proslave 50-godišnjice Centra za rehabilitaciju Zagreb. "Suradnici te ustanove željeli su i pismenim prilogom predstaviti svoj dugogodišnji rad i prenijeti dio svog iskustva svima zainteresiranim za odgoj i zdravlje djece koja nose obilježje Downovoga sindroma (DS). Uz poticaj i pomoć entuziastične i samoprijegorne prof.dr.sci. Ljiljane Zergollern- Čupak, pedijatra i medicinskog genetičara, žene koja je dobar dio svoga radnog vijeka provela baveći se problemom kakav je DS, koja je prva napravila kariotip DS-djeteta u našoj zemlji i prva stekla naziv doktora medicinskih znanosti s tezom "Downov sindrom u svjetlu moderne citogenetike" (1967.), i desetak suradnica ustanove Slobodina prihvatilo se posla. Profesori defektolozi raznih subspecijalnosti, kako oni koji se bave habilitacijom i rehabilitacijom sluha i govora, tako i glazboterapeuti, fizioterapeutu, medicinski i socijalni radnici, svi oni vođeni ljubavlju prema djeci s DS-om koja su drukčija od normalna djeteta, htjeli su svojim priložima pokazati da je veličina i snaga svakog savjesnog i temeljitog pristupa nekom problemu rad u zajedništvu različitih stručnjaka, popularno zvan: "timski rad" (iz predgovora Vesne Muraje, prof., direktorice stanove).

13. Ljiljana Zergollern i sur.: Pedijatrija 1. i II. dio, izd. Naprijed, Zagreb 1994.g.

Ovaj sveučilišni, za pedijatriju izvanredno vrijedan enciklopedijski udžbenik napisan je na 2111 stranica velika dvorednoga formata. Ima 30 poglavlja koja je napisalo 50 autora, većinom sveučilišnih nastavnika iz naše Republike, ali i iz R. BiH, R. Makedonije, R. Slovenije. Poglavljima su obuhvaćene sve subspecijalnosti u kliničkoj pedijatriji, a nije izostavljen ni opći dio o rastu i razvoju djeteta kao niti socijalno-etički problemi dječje dobi. Ovo djelo, po mišljenju pedijataru, predstavlja solidnu osnovu za odgoj suvremena liječnika za dječje bolesti, kao i čvrst temelj za buduća trajna nastojanja u stvaranju vremenu primjerenog sveobuhvatnog udžbenika iz domene pedijatrije i u budućnosti. Multidisciplinska pedijatrijska specijalnost i znanost dobila je ovim djelom izvanredna reprezentanta.

14. Rad Lj. Zergollern "Bioetika i humana genetika"

Objavljen je kao 50.-i svezak Katedre društvenih znanosti Medicinskog fakulteta u Rijeci (2003. godine) a govori o etičkim načelima i bio etičkim problemima u medicinskoj genetici, ali i u svim drugim biološkim i medicinskim aktivnostima suvremenog istraživanja. Studenti mnogih fakulteta prihvatili su ga kao uvodno, odnosno pomoćno štivo za upoznavanje bioetike, kako na nacionalnoj, tako i globalnoj razini. Sa svim dosad navedenim, publicistička aktivnost prof. Zergollern neće stati. Čujem da je u tisku i djelo "čovjek, medicina, genetika, bioetika" kojim dr. Zergollern želi pokazati čime se bavila u svom profesionalnom životu, ali i upozoriti da su prijelazi iz jednog interesnog područja u drugo logičan slijed njena sazrijevanja koje je posljedica ne samo biološke dobi, nego i zbiljavanja u svijetu znanosti.

Zaključak

Prof. emeritus dr.sc. Ljiljana Zergollern-Čupak izabrana je za asistenta Dječje klinike Rebro 1958.g., nakon završene specijalizacije iz pedijatrije 0956.) i godine 0957.) provedene na usavršavanju u Londonu, u Great Ormond Street Hospital for Sick Children. Od 1958.-1960.g. radi na III. kardiološko-reumatološkom odjelu Klinike za dječje bolesti Rebro, zatim postaje voditelj I. dojenačkoga odjela koji će nakon njene specijalizacije u SAD-u 0963./6.) postati Odjel za genetičke bolesti. Dobivši

grant od American Association for the Crippled Children, gradi na Dječjoj klinici Rebro naš prvi Laboratorij za citogenetiku, Genetičko savjetovalište i novi Odjel za medicinsku genetiku koji zajedno, a prema statutu Klinike, postaju Centar, a 1985. Zavod za medicinsku genetiku.

1967.g. dr. Zergollern obranila je doktorsku disertaciju, a 1969. habilitacijski rad.

Profesorica Zergollern objavila je preko 300 znanstvenih i stručnih radova, uvodnika, kliničkih zapažanja, enciklopedijskih članaka, osvrti i drugih publikacija našoj i stranoj literaturi, uglavnom s područja kliničko-laboratorijske genetike, ali i iz drugih područja pedijatrije. Bila je i nositelj projekata Republičkog fonda za znanstveni rad napisala je s još pedeset suradnika veliki, dvotomni udžbenik "Pedijatrija", namijenjen poslijediplomcima iz pedijatrije, ali i drugim stručnjacima. Izdala je i uredila sama ili sa suradnicima 13 knjiga iz područja humane genetike. Suradnici su joj bili eminentni, vrhunski stručnjaci i znanstvenici u svojim domenama genetike.

Profesorica Zergollern utemeljitelj je naše Sekcije 1972., za humanu genetiku ZLH-e, koja kasnije s njom na čelu - prerasta u Hrvatsko društvo za humanu genetiku 1992.g. Od 1979.-1982. bila je predsjednik Europskog društva za humanu genetiku. Član je američkog i drugih genetičkih društava. U školskoj 1975./76. godini osnovala je, kao prva s naše Dječje klinike, četvero semestralni poslijediplomski studij iz humane genetike na Medicinskom fakultetu u Zagrebu, u kojem je kroz 20 godina obučavala veliki broj liječnika, biologa i defektologa za kliničko-laboratorijski rad u humanoj genetici.

Prof.dr.Zergollern bila je vrstan predavač i pedagog u svim oblicima dodiplomske i poslijediplomske nastave na svom bazičnom Medicinskom fakultetu, kao i na Stomatološkom i Defektološkom

fakultetu. Kao ugledna znanstvenica držala je predavanja i u sveučilišnim ustanovama u inozemstvu.

U svojem Citogenetičkom laboratoriju, bila je mentor četiri doktorske disertacije, koje su uspješno obranjene, a dvoje od tih doktorata-suradnika danas su sveučilišni profesori.

Prof.dr. Zergollern bila je mentor i velikom broju drugih doktorskih, magistarskih i studentskih radova.

Sudjelovala je na mnogobrojnim domaćim i stranim kongresima iznoseći svoje radove kojima je davala doprinos genetičkoj znanosti i jačala ugled naše zemlje u svijetu.

Ona je bila ne sam pionir, nego i veliki popularizator kliničke i laboratorijske genetika u nas, što je uvelike potaklo stvaranje genetičkih centara i savjetovališta u našim regionalnim pa i subregionalnim medicinskim centrima. Borila se dr. Zergollern za veća prava veću društvenu pomoć djeci s nasljednim i prirođenim malformacijama i urođenim greškama mijene tvari. Borila se i za prava njihovih roditelja. Voljela je tu stigmatiziranu djecu znajući da je baš njima potrebna ljubav i sigurnost. Čitav svoj radni vijek provela je uz njih.

Za svoj dugogodišnji rad prof. dr. Lj. Zergollern dobila je mnoga naša i strana priznanja. Još 1973. g. primljena je u Akademiju medicinskih znanosti Hrvatske. Dobitnik je i Ordena za rad sa zlatnim

vijencem Predsjednika Republike, a i nagrade "Ruđer Bošković" u 1984.godini, a koja je najviša znanstvena nagrada naše Republike.